

YANGI O‘ZBEKISTONDA TARIX FANINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Razzoqova Sabina Yo‘ldoshmurot qizi*Buxoro viloyati Qorako‘l tumani 1-sonli texnikum*razzoqovasabina@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida tarix fanining rivojlanish tendentsiyalari, metodologik yangilanish yo‘nalishlari va ilmiy muassasalarning transformatsiyasi tahlil qilinadi. Milliy tarixshunoslikning jahon tarixi fani bilan integratsiyasi, manbashunoslikda raqamli texnologiyalarning qo‘llanilishi hamda tarix ta‘limini modernizatsiya qilish masalalari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot 2017–2024-yillar davomida amalga oshirilgan islohotlar asosida tarix fani istiqbollarini belgilashga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: tarixshunoslik, metodologiya, Yangi O‘zbekiston, raqamli arxiv, milliy tarix, islohot, integratsiya.

KIRISH

O‘zbekiston 2017-yildan boshlab amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar jarayonida tarix fani oldiga yangi vazifalar qo‘ydi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldagi “Harakatlar strategiyasi”⁵¹ hamda 2020-yil 5-oktyabrdagi “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi⁵² tarix fanining axborotlashtirilgan jamiyat talablariga mos ravishda rivojlanishi uchun huquqiy asos yaratdi. O‘zarxiv agentligining arxiv hujjatlarini raqamlashtirishga oid me‘yoriy hujjatlari⁵³ esa manbashunoslikdagi o‘zgarishlarni tezlashtirdi.

Globalashuv davrida milliy tarixshunoslik o‘z uslubiy bazasini yangilamasdan zamonaviy ilmiy talablarga javob bera olmaydi. O‘zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlar tarixiy tadqiqotlarda yangi mavzularni — fuqarolik jamiyatining shakllanishi, iqtisodiy

⁵¹O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://www.lex.uz/docs/-3107036?otherlang=1> (murojaat sanasi: 10.06.2026).

⁵²O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-son “Raqamli O‘zbekiston–2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi Farmoni // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5030957> (murojaat sanasi: 10.06.2026).

⁵³O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 15-fevraldagi 68-sonli Qarori (arxiv hujjatlarini raqamlashtirishga doir me‘yoriy talablar) // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi. — URL: <https://lex.uz/docs/-1993490> (murojaat sanasi: 10.06.2026).

modernizatsiya va milliy o‘zlikni anglashning tarixiy ildizlarini — o‘rganish zaruriyatini vujudga keltirmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI VA METODOLOGIYA

O‘zbekiston tarixshunosligining rivojlanish muammolari R. Murtazayeva, B. Ahmedov, A. Askarov, D. Alimova kabi mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. O‘zbekiston Milliy ilmiy portalida⁵⁴ jamlangan maqolalar so‘nggi yillardagi ilmiy yo‘nalishlar haqida aniq ko‘rsatkichlar beradi. Xalqaro doirada R. Suny va M. von Hagen kabi olimlarning postsovet tarixshunosligiga bag‘ishlangan tadqiqotlari muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda qiyosiy-tarixiy, tarixiy-tizimli va prospektiv tahlil metodlari qo‘llanildi. Manbalar sifatida O‘zbekiston Milliy arxivining⁵⁵ raqamli bazalari, Fanlar akademiyasining hisobot hujjatlari, Scopus va Web of Science bazalaridagi o‘zbek tarixchilari asarlari hamda 2017–2024-yillar davomida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar ishlatildi.

TARIX FANIDAGI ZAMONAVIY O‘ZGARISHLAR

Metodologik yangilanish

Yangi O‘zbekiston sharoitida tarix fanining metodologik asosi sezilarli darajada kengaymoqda. An‘anaviy siyosiy tarix yondashuvi qatoriga ijtimoiy tarix, mikroistoriya, gender tarixi va xotira tarixi kabi nisbatan yangi yo‘nalishlar faol kirib kelmoqda. 2022-yilda O‘zMU Tarix fakultetida “Ijtimoiy tarix” ixtisosligi ochilishi bu jarayonning institutsional jihatdan rasmiylashtirila boshlanganidan dalolat beradi. “Global tarix” kontsepsiyasining qo‘llanilishi O‘zbekiston tarixini Ipak yo‘li sivilizatsiyasi, turk-mo‘g‘ul imperiyalari va Uyg‘oniish davri bilan bog‘liq keng kontekstda o‘rganish imkoniyatini yaratmoqda.

Raqamli tarixshunoslik va manbashunoslik

Raqamli texnologiyalar tarixiy tadqiqotlarning ustuvor yo‘nalishiga aylanib bormoqda. O‘zbekiston Milliy arxivida elektron kutubxona va onlayn o‘quv zali faoliyat ko‘rsatib, tadqiqotchilar arxiv materiallariga masofadan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida hujjat aylanishini to‘liq raqamlashtirish ko‘zda tutilgani arxivlashtirish amaliyotini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Kompyuter lingvistikasi va sun‘iy intellekt vositalarining arab yozuvli manbalarga qo‘llanilishi ko‘hna qo‘lyozmalarni transkripsiya va tarjima qilish jarayonini tubdan o‘zgartirmoqda. Toshkentdagi Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti eski o‘zbek va forsiy tillardagi hujjatlarni avtomatik o‘qish imkonini beruvchi OCR tizimi ustida tajribalar o‘tkazmoqda — bu manbashunoslik amaliyotida muhim texnologik yutuqdir.

⁵⁴ O‘zbekiston Respublikasi Milliy ilmiy portali. — URL: <https://nsp.gov.uz> (murojaat sanasi: 10.06.2026).

⁵⁵ O‘zbekiston Milliy arxivi rasmiy veb-sayti. — URL: <https://nauz.uz> (murojaat sanasi: 10.06.2026).

Xalqaro integratsiya va hamkorlik

Yangi O‘zbekiston tashqi siyosatidagi ochiqlik yo‘nalishi tarix faniga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatmoqda. O‘zbek olimlarining Scopus va Web of Science bazalaridagi ko‘rinishi yildan-yilga oshib bormoqda. Milliy ilmiy portal ma‘lumotlari ko‘rsatishicha, xorijiy universitetlar bilan birgalikda olib boriladigan arxeologik va tarixiy-arxiv tadqiqotlari natijasida Qadimgi Sug‘d, Xorazm va Farg‘ona vodiysining o‘rta asr tarixi bo‘yicha yangi ma‘lumotlar ilmiy muomalaga kirib kelmoqda. Germaniya, Janubiy Koreya, Yaponiya hamda Fransiya universitetlari bilan tuzilgan hamkorlik shartnomalari soni o‘sib borishda davom etmoqda.

RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA TAVSIYALAR

Amalga oshirilgan tahlil asosida O‘zbekistonda tarix fanining kelajak rivojlanishi uchun quyidagi strategik yo‘nalishlarni belgilash mumkin.

Birinchidan, milliy tarix va jahon tarixi o‘rtasidagi bo‘shliqni to‘ldirishga xizmat qiluvchi xalqaro tadqiqot institutlari va qo‘shma loyihalar tarmog‘ini yanada kengaytirish zarur. Ikkinchidan, “raqamli gumanitar fanlar” (Digital Humanities) yo‘nalishini oliy ta‘im tizimiga joriy qilish dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Bu borada “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi⁵⁶ ta‘im sohasiga doir ko‘rsatmalar muhim asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Uchinchidan, ijtimoiy tarix va mahalliy tarix metodologiyasi asosida viloyat hamda tuman darajasidagi tarixiy tadqiqotlarni rag‘batlantirish orqali “pastdan yuqoriga” (bottom-up) tarixshunoslik an‘anasini shakllantirishga erishish mumkin. To‘rtinchidan, O‘zarxiv agentligi me‘yoriy hujjatlari⁵⁷ asosida arxiv fondlarini tizimli raqamlashtirish jarayonini yanada tezlashtirish va tadqiqotchilarning elektron resurslarga erkin kirishini ta‘minlash tarixiy manbashunoslikning imkoniyatlarini kengaytiradi.

XULOSA

Yangi O‘zbekiston sharoitida tarix fani metodologik yuksalish, raqamli transformatsiya va xalqaro integratsiya nuqtai nazaridan sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Biroq bu jarayonning barqaror bo‘lishi uchun ilmiy infratuzilmaga investitsiyalar, kadrlar tayyorlash sifatini oshirish va akademik erkinlikni ta‘minlash muhim shart hisoblanadi. Milliy tarixshunoslikning o‘ziga xos uslubiy xususiyatlarini saqlab qolgan holda uni jahon ilmiy hamjamiyatiga integratsiyalash — tarix fani oldida turgan asosiy strategik vazifadir.

Mazkur tadqiqotning amaliy ahamiyati shundan iboratki, keltirilgan tavsiyalar va istiqbollar tahlili Tarix institutining ilmiy rejalarini, oliy ta’lim muassasalarining o‘quv dasturlarini va tarix fanini moliyalashtirish prioritetlarini belgilashda qo‘llanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alimova D.A. O‘zbekiston tarixshunosligi: muammo va yechimlar. — Toshkent: Fan, 2020. — 312 b.
2. Murtazayeva R.X. Mustaqillik davri tarixshunosligining metodologik asoslari. — Toshkent: O‘zMU, 2022. — 184 b.
3. Askarov A. O‘rta Osiyo arxeologiyasi va qadimgi tarix: yangi tadqiqotlar. — Toshkent: O’FA nashriyoti, 2019. — 268 b.
4. Suny R.G. The Revenge of the Past: Nationalism, Revolution, and the Collapse of the Soviet Union. — Stanford: Stanford University Press, 2019. — P. 28–47.
5. Karimov A., Yusupov B. Digital Humanities and Uzbek historical sources // Central Asian Journal of History. — 2023. — Vol. 8. — No. 2. — P. 45–61.
6. Rashidova N. New Approaches to Teaching Uzbek History in the Age of Digitalization // Journal of Social Science Education. — 2024. — Vol. 23. — No. 1. — P. 12–29.